

ומסקינן: תיקו.

אמר רבא: מים העומדים על גבי מים, אף שאינם נחים שם מתנועתם, היינו הנחתן לחייב את העוקר מקצתם משם. (28) אבל אגוז על גבי מים, שאינו נח שם מתנועתו,

לאו היינו הנחתו (1) להתחייב על עקירתו משם.

בעי רבא: אגוז שהיה מונח בכלי, ואולם הכלי היה צף על גבי מים שאינו חשוב

כמונח משום שהוא נע ונד, ועקר את האגוז (2) והוציאו, האם חייב הוא?

וצדדי הספק הם: מי אמרינן: בתר אגוז אזלינן, כלומר, האם יש להתיחס לאגוז איך שהוא ביחס לכלי, והא נייה, והרי חשוב הוא כמונח בכלי, ואם כן הוא חייב.

או דילמא: בתר כלי אזלינן, כלומר, אין מתיחסים לאגוז בפני עצמו אלא לכלי עם האגוז ביחד, והא לא נייה, הרי שניהם יחד אין הם נחים, ואם כן הוא פטור. (3)

שפירש כן את ספק הגמרא.

3. כתבו על זה התוספות לעיל ה ב ד"ה אגוז: ואף על גב דאמרינן בפרק קמא דבבא מציעא [היה מהלך בספינה, וקפצו דגים ונפלו לתוך הספינה, אין אומרים שלא יקנה אותם בקנין "חצר" ומשום ד"חצר מהלכת" אינה קונה, אלא קונה הוא אותם, ומשום ד]ספינה מינח ניחא, ומיא הוא דקא ממטי לה [היא עצמה נחה על המים, אלא שהמים מניעים אותה] — לגבי קנין שאני, דלא אקרי חצר מהלכת, דחצר ילפינן מ"יד", ויד נמי איהו דקא מסגי תותא וקא ממטי לה. אבל הכא, ממשכן ילפינן, ושם לא היה מסתמא [הוצאה] אלא [בחפצים שהיו מונחים במקומם] כדרך שמצניעים חפצים בני אדם.

ובעי [רבא]: אגוז בכלי, וכלי צף על גבי מים, אם הוא דרך כך להצניע חפצים, או לא, אף על גב דודאי לאו כמונח דמי. והראיה: דקיימא לן "רכוב כמהלך דמי". ובריש פרק בתרא משמע נמי, דאם נותן על אדם כשהוא מהלך דלא חשיב הנחה [להתחייב עליה], דקאמר [גבי מי שהחשיך לו שבת, ואין עמו גוי לתת לו את כיסו. הרי זה] מניחו עליה [על החמור] כשהיא מהלכת, ונוטל ממנה [את כיסו] כשהיא עומדת. ומתבאר מדברי התוספות שספק הגמרא הוא

28. נתבאר על פי רש"י, שכתב: היינו הנחתן, ואם נטל מקצתן והוציא הוה עקירה. ומבואר, שאינו מבאר את הסוגיא לענין הנחה המחייבת, אלא לענין עקירה משם אם חשוב הוא כעוקר חפץ שהוא נח בשעת עקירה.

וראה ב"חידושי הת"ם סופר" לעיל ה ב [על סוגיא זו, המובאת שם] בד"ה אגוז, שכתב: עיין ראב"ן בשבת ובבבא מציעא. ומדבריו למדתי, דמפרש כל הסוגיא לענין עקירה, דודאי אם עבר [עקר] אגוז ממקום מסויים והניח על גבי מים, הוה הנחה וחייב, אך העובר [העוקר] ממקום הנחתו שעל גבי מים, בהא קא מיבעיא ליה. וראה "קהלות יעקב" סימן ח, מה שכתב ליישב על פי דברים אלו את דברי הרמב"ם, ראה שם.

וראה עוד לעיל ה ב בתוספות ד"ה אגוז, הובאו דבריהם בהערה בהמשך הסוגיא, שנראה לכאורה מדבריהם בהיפוך, שבאגוז על גבי מים אינו מתחייב על הנחה בודאי, וכל הספק הוא לענין עקירה, ראה שם היטב.

1. כן צריך לומר, וכן הוא לעיל ה ב.

2. כן ביאר ב"שפת אמת" לעיל ה ב על פי ה"מגיד משנה", ומכל מקום כתב שהוא הדין אם עקר הכלי עם האגוז, והביא בשם הראב"ן

ומסקינן: תיקו!

עוד מבארת הגמרא: (4) שמן שהיה צף על גבי יין או מים, ועקר את השמן מעליו, והוציאו, דין זה תלוי במחלוקת רבי יוחנן בן נורי ורבנן.

דתנן במסכת טבול יום: שמן של תרומה שצפה על גבי יין של תרומה, ונגע טבול יום, (5) הפוסל את התרומה במגעו, בשמן, הרי זה לא פסל אלא את השמן בלבד. כי אין הוא נחשב נוגע אלא בשמן בלבד, והשמן אין בכחו לטמאות את היין, כי הוא עצמו פסול הוא, ולא טמא שיהא בכחו לטמא אחרים.

רבי יוחנן בן נורי אומר: שניהם חיבור זה לזה, ונפסלו שניהם כאחד.

וכן בעניננו, לדעת חכמים אין הוא חייב על לקיטת השמן, כי השמן על היין כאגוז על גבי המים. ואילו לרבי יוחנן בן נורי הוא חייב עליו כמים על גבי המים. (6)

אמר אביי: בור ברשות הרבים, שהיה עמוקה עשרה טפחים ורחבה שמונה [על ארבעה] טפחים בצמצום, וזרק מרשות הרבים לתוכה מחצלת, הרי זה חייב, שהרי הכניס מרשות הרבים לרשות היחיד. (7)

לענין עקירה בלבד, אבל לענין הנחה להתחייב עליה, פשיטא שהוא פטור. וראה הערה בתחילת הסוגיא.

והרמב"ן כתב על קושית התוספות: ולא קושיא היא כלל, דהתם כל חצר דאינה מהלכת קניא, וספינה אינה מהלכת אלא מיא ממטי לה, אבל גבי שבת הנחה בעיא והא ניידא ולא ניחא. והרשב"א תירץ: התם גבי קנין, כל חצר שאין היא עצמה מהלכת קונה, אף על פי שאחרים מוליכין אותה כספינה, אבל גבי שבת, בעינן שיטול החפץ ממקום נח, להכי מספקא לן: דילמא אף כשהכלי צף במים ואגוז בתוכו, בעינן שיהא האגוז מונח במקום שאינו מתנועע אפילו מצד תנועת אחרים.

4. מסתבר שכל זה מדברי רבא הוא.

5. בטעם שנקטה המשנה "טבול יום" בדוקא, ראה רש"י כאן, רש"ש כאן, ותוספות לעיל ה ב ד"ה רבי.

6. נתבאר על פי רש"י. ולכאורה נראה ביאור

הענין, שהנוטל מים מעל גבי מים חידוש הוא שהמים שנוטל חשובים כמונחים על המים התחתונים [ראה סוגיית הגמרא לעיל ה ב "מהו דתימא מים על גבי מים לאו הנחה הוא"], ומכל מקום משמע, שאם היה נוטל את כל המים ודאי היה מתחייב, והיינו משום שכל המים כאחד מונחים הם. וחדש רבא, שמים על גבי מים, אף כי לא נטל אלא מקצת המים, כיון שהכל המים דבר אחד הוא וכולו חשיב כמונח, אין מתייחסים למים שעקר בלבד, אלא לכל המים כאחד. ואילו אגוז על גבי מים, כיון שאין הוא דבר אחד עם המים, בהכרח אנו דנים על האגוז לבדו, והוא הרי לא נת.

ובשמן שצף על גבי יין או מים, השמן בפני עצמו אינו נח, אבל השמן והיין כאחד נחים הם. אלא שלא יתכן לדון על השמן והיין כאחד אלא רק לדעת הסובר ששניהם מחוברים זה לזה, וכדבר אחד הם. אבל לדעת חכמים, כיון ששני דברים נפרדים הם, אין אנו דנים אלא על השמן בפני עצמו.

7. אין שום חידוש בדין זה, אלא "משום סיפא

הבור רשות היחיד הוא, כי אינו מבטל את המחצלת לבור.⁽⁸⁾

ואמר אביי: בור ברשות הרבים, שהיה עמוקה עשרה טפחים ורחבה ארבעה על ארבעה טפחים: אם היה הבור מלאה מים, זרק לתוכה חפץ כלשהוא מרשות הרבים,⁽⁹⁾ הרי זה חייב, ואין אומרים: כיון שמלא הוא הבור, אין זו רשות היחיד, כי המים מבטלים את המחיצות.

אבל אם היתה מלאה פירות, זרק מרשות הרבים לתוכה חפץ כל שהוא, הרי זה פטור.

ומפרשין: מאי טעמא? כי מים לא מבטלי מחיצתא, אבל פירות מבטלי מחיצתא.⁽¹⁰⁾

תניא נמי הכי, שמים אינם מבטלים את המחיצה. דתניא, הזורק מן חים שהוא כרמלית לאיסרטיא [היא "סרטיא" דלעיל ו א. והיא מסילה שהולכים בה מעיר לעיר], שהיא רשות הרבים, ומן [או מן] האיסרטיא

אבל אם חילקה במחצלת, כלומר, זרק לתוכה מחצלת במאונך, וחילקה המחצלת את הבור באופן שמכל צד של המחצלת אין כאן ארבעה טפחים, הרי זה פטור —

כי הרי שוב אין כאן רשות היחיד שהיא אינה פחותה מארבעה על ארבעה טפחים, וממילא נפטר אף על זריקת המחצלת עצמה, כי בהנחה וסילוק מחיצה כאחת הרי הוא פטור.

ומבאר הגמרא: **לאביי דפשיטא ליה,** דמחצלת מבטלא מחיצה ושוב אינה רשות היחיד, כל שכן חוליא [הכניס חוליא מרשות הרבים לבור עמוק עשרה, ומיעטו בכך מעומק עשרה טפחים] דמבטלא מחיצה ובטל מן הבור תורת רשות היחיד, שהרי מבטל הוא את החוליא שם.

ואילו לרבי יוחנן, דמיבעיא ליה גבי חוליא שהוא מבטל לגבי הבור, הרי מחצלת פשיטא ליה דלא מבטלא מחיצתא, ועדיין

נקט לה, "רש"י.

8. נתבאר על פי רש"י, שכתב: כל שכן חוליא, דסילוק מחיצה ודאי הוא, דמבטיל לה. לרבי יוחנן: דאי נמי אמרינן סילוק מחיצה והנחת חפץ כי הדדי פטור, הכא חייב, דלא מבטל ליה [למחצלת] הילכך לאו סילוק מחיצה היא. וראה גם בפירוש רבינו חננאל, שאף הוא מפרש לפי רבי יוחנן שעדיין רשות היחיד היא. ומלשון רש"י נראה, שלכולי עלמא אינו מבטל שם את המחצלת, אלא שאביי סובר שאפילו בלי ביטול יש כאן סילוק מחיצה.

9. כתב רש"י: זורק לתוכה מרשות הרבים: מידי דניחא, כגון אבן [שהיא נחה בקרקעית הבור]

או מים [שאם כי אינם נחים, מכל מקום מים על גבי מים היינו הנחתן, כדלעיל צט ב].

10. א. ואם תאמר: הרי לעיל צט ב מבואר, שאפילו אם זרק חוליא לתוך הבור אין הרשות מתבטלת אלא משום ד"מבטל ליה", והיינו שהוא מבטלה לגבי הבור, כי אין דעתו ליטלנה משם. ומשום כך דבילה שאין אדם מבטלה שם, אינה ממעטת משיעור ארבע אמות, ואילו כאן מבואר שפירות מבטלים מחיצה אף שאינו מבטלם שם [וכאשר נתבאר לעיל על פי הר"ח]!

וכתב הרמב"ן: פירות מבטלי מחיצתא, פירוש: לא שאם זרק פירות לבור שיהא פטור, שיהיו הן עצמן מבטלין המחיצות, דהא אמרן

ליב, הרי זה פטור, כי הרי לא הוציא מרשות הרבים לרשות היחיד אלא לכרמלית.

רבי שמעון אומר: אם יש בים במקום שזורק את החפץ לשם, גומא מיוחדת לבדה שהיא

עמוק⁽¹¹⁾ עשרה טפחים ורחב ארבעה על ארבעה טפחים, הרי זה חייב. כי גומא זו רשות היחיד היא. הרי למדנו מדבריו של רבי שמעון, שאין המים מבטלים את מחיצות המקום.⁽¹²⁾

בבור, ובטלה דעתו אצל כל אדם, לגבי שבת הוי מיעוט.

והתוספות כתבו: ואם תאמר, ומאי שנא מדבילה שמינה דאמרינן לעיל דלא מבטלי, ואביי דהכא אית ליה שינויא דדבילה שמינה שנו!?

ויש לומר: דדבילה אינה עומדת כל כך להתבטל שם בכותל, כמו שרגילין לבטל פירות בבור כעין תבואה. אי נמי: דבילה דבר מועט הוא ולא מבטלא, אבל בור מלא פירות או חציו, מבטל רשות היחיד, והוא הדין דגרעין אחד או דבר מועט לא מבטל רשות היחיד.

ב. בטעם החילוק שבין מים לפירות, הביא ב"שפת אמת" מחלוקת הראשונים:

לדעת ה'מגיד משנה' הטעם הוא משום שהמחיצות ניכרות במים. ולפי זה כתב ב"שפת אמת": "גם בכלי זכוכית וכדומה, לא הוי ביטול מחיצות".

לדעת המאירי: הואיל ורוב דברים נופלין לקרקעית המים, לכן אין המים ממעטין. וכתב ב"שפת אמת": וכוונתו, דגם בשמן על גבי המים [שאינו נופל והשמן צף על המים] אי הוי הנחה גם כן לא מיבטל הרשות על ידי המים, הואיל ולרוב דברים לא מיבטיל, הוי רשות היחיד לכל מילי, אבל פירות מבטלין הרשות לכל הדברים, כנ"ל.

11. ברשב"א הגירסא היא: אם יש במקום שזורק עומק עשרה ורחב ארבעה.

12. ואם תאמר: הרי חכמים אינם סוברים כן, ואם כן עד שאנו מסייעים את דברי אביי מרבי

לעיל דפירות דלא מבטל להו לא מבטלי מחיצתא, ולא אמרינן בהו הנחת חפץ וסילוק מחיצה בהדי הדדי אתו, דהא איכא מחיצות ניכרות בשעת זריקה, אלא דכיון דמעיקרא מלא פירות הזורק שם פטור, שהרי נתבטלו קודם זריקה זו מתורת מחיצות, שאין עומקן ורחבו ניכר ואינו משתמש לו. [וכשיטת הרמב"ן כתב ה"משנה ברורה" – שמה מב – "אבל אם מליאה פירות לא הוי רשות היחיד, כיון דאין המחיצות ניכרות, ואפילו דעתו לפנותן". ולשון רש"י הוא: מליאה פירות: פטור, דבטיל מחיצות כאילו מילאוה עפר, ואין במשמע לשון זה שהוא דין מסוים משום שאין המחיצות ניכרות].

ור"ח ז"ל כתב: אבל פירות שכבר הושמו בבור, אם נתן כלום למעלה, פטור, דפירי מבטלי מחיצתא. והני מילי דבטלינהו לגבי בור אבל אי אצנענהו לפירי בבור למיהדר ולמיכל מינייהו לבתר הכי לא ממעטי בבור, עכ"ד הרמב"ן.

ומתבאר מלשון הר"ח, דתרתוי בעינן: א. שכבר הושמו בבור, וזה הוא חילוקו של הרמב"ן. ב. גם צריך שיבטל אותם שם. והוא מחודש, דכיון שמבטלו שם הרי הוא כמו חוליא, שהיא ממעטת אפילו בשעת הנחה. וכן נראה גם מדברי הרשב"א.

והרמב"ן הקשה על הר"ח: וגם זה לא נתחוויר לי: דאין ביטול פירות בבור כלום, דבטלה דעתו אצל כל אדם, אלא מעצמן הן מבטלין מחיצות, מאחר שכבר הושמו שם, כדפרישית.

אך הרשב"א כתב: ולדבריו [דרבינו האי גאון], אף על גב שאין אדם עשוי לבטל פירות

מתניתין:

הזורק בארץ ברשות הרבים ארבע אמות, הרי זה חייב. (14)

הזורק חפץ ארבע אמות ברשות הרבים, ונח החפץ בפני כותל העומד שם:

גמרא:

ומקשינן: למה מתחייב הוא כשפגע החפץ בכותל למטה מעשרה טפחים, והא לא נח החפץ כשפגע בכותל. (15)

אמר פירש רבי יוחנן: בדבילה שמינה שורקה על פני הכותל ונדבקה בו שנינו, שהרי נחה.

נחלקו רבי מאיר וחכמים בעירובין יא ב, בדין "כיפה" לענין מזוזה, והוא שער העשוי

אם פגע בכותל למעלה מגובה עשרה טפחים מקרקע רשות הרבים, שהוא "מקום פטור" כי אין רשות הרבים תופסת אלא עד עשרה טפחים, הרי זה כזורק באויר למעלה מעשרה טפחים, שהוא פטור. (13)

ואם פגע בכותל למטה מגובה עשרה טפחים מקרקע רשות הרבים, הרי זה כזורק בארץ, וחייב.

וראה שם שכתב לפרש את הגירסא שלפנינו: "הזורק", דקא משמע לן, שאפילו הזורק תוך שלשה לקרקע אינו חייב אלא אם כן זרק בארץ, כדאמר רבא בגמרא על המשנה הבאה "תוך שלשה לרבנן צריך הנחה על גבי משהו". [ומיהו רב חלקיה בר טובי לעיל צו א סובר, דתוך שלשה אין צריך הנחה על גבי משהו, ואפילו בזרק, ודלא כרבא].

ב. בטעם שחייב על הפגיעה בכותל [וכדמפרש בגמרא שנדבק שם], ואף שצריך הנחה על גבי מקום ארבעה [כמבואר לעיל ד א], נחלקו בזה רבינו תם וריב"א לעיל ז א ד"ה וטח. לדעת רבינו תם: כיון שנדבק בפני הכותל שהם רחבים ארבעה על ארבעה, חשוב כמונח על גבי מקום ארבעה. ולדעת ריב"א: כיון שרואה את הקרקע, חשוב כמונח על גבי קרקע. [ולפי שיטת ריב"א מוטעם לשון המשנה "כזורק בארץ"].

15. ואף על מה שחזר ונח בארץ אי אפשר לחייבו, כי הרי לכשתזר החפץ מן הכותל לא נח לאחר ארבע אמות אלא בתוכם, כך פירש רש"י לעיל ז ב. וראה מה שנתבאר בזה בהערות לעיל

שמעון, נקשה עליו מחכמים! ?

פירש בתוספות הרא"ש: וסובר, דרבנן לא פליגי עליה, אלא איהו [רבי שמעון] מפרש מילתייהו [דחכמים].

אבל הרשב"א הביא לפרש, שחכמים נחלקו עליו, אלא שלא נחלקו עליו מטעם שמים מבטלים מחיצה, כי אם כן היה להם לחלוק בבור מלא מים, אלא משום שהם סוברים: בור עמוק עשרה ורחב ארבעה שבכרמלית, אין דינו כרשות היחיד אלא ככרמלית. או משום שהם סוברים: כיון שהמים של הים צפים עליו הרי הכל כמקום אחד. וראה בענין בור שבים ובכרמלית ברמב"ם וראב"ד שבת יד ו, ובדברי הרשב"א כאן שהאריך בדבריהם.

13. ראה הערה בסוף המשנה.

14. א. ב"שפת אמת" כתב, שיש גורסים "והזורק", כלומר, הרי זה כזורק בארץ והזורק בארץ הרי הוא חייב. ותמה על שלא הזכירה המשנה גבי זרק באויר "והזורק באויר ארבע אמות, פטור".

לרשות היחיד, כי רואים אנו את החור שבכותל כאילו חקקוהו והרחיבוהו לרוחב ארבעה על ארבעה טפחים, ונעשה שם רשות היחיד. (17)

ואילו לרבנן, דאמרי שם אין חוקקין להשלים, לא מיחייב. שהרי אין בחור שיעור רשות היחיד, שהיא ארבעה על ארבעה טפחים.

תניא נמי הכי: אם זרק למעלה מעשרה טפחים, והלכה ונחה בחור כל שהוא שבכותל, ויש שם כדי להרחיבו ולעשותו רחב ארבעה על ארבעה טפחים:

רבי מאיר מחייב, וחכמים פוטרין. ולשיטתם הוא, שנחלקו גבי מזווה אם "חוקקין להשלים".

אמר רב יהודה אמר רב:

א. עמוד ברשות הרבים גבוה עשרה בקו ישר, ורחב ארבעה על ארבעה טפחים, הרי הוא רשות היחיד.

ב. אם לא היו מחיצות המקום עולות בקו ישר, אלא תל ברשות הרבים המתלקט לגובה עשרה טפחים מתוך ארבע אמות, כלומר,

בעיגול ככיפה, שאין בפתחו הפתוח גובה עשרה טפחים ברוחב ארבעה טפחים, שהוא שיעור "פתח" לחייב במזווה, אך יש בבנין שמסביב לפתח כדי לחוק ולהשלים את הפתח לשיעור הראוי. לדעת רבי מאיר "חוקקין להשלים", כלומר, רואין כאילו נחקק הכותל שמסביב לשער ונשלם שיעור "פתח", והרי הוא חייב במזווה. ואילו לדעת חכמים "אין חוקקין להשלים", ואין השער חייב במזווה.

אמר רב יהודה אמר רב, אמר רבי חייא: זרק חפץ מרשות הרבים לעבר הכותל למעלה מעשרה טפחים, והלכה החפץ ונחה שם בחור כל שהוא, שאין בו ארבעה על ארבעה טפחים, והיה בעובי הכותל כדי להרחיב את החור ולעשותו רחב ארבעה על ארבעה טפחים ולהיות שם רשות היחיד, כעמוד גבוה עשרה ורחב ארבעה העומד ברשות הרבים, שהוא רשות היחיד:

באנו בזה למחלוקת רבי מאיר ורבנן שנחלקו בשער העשוי ככיפה ואין בו שיעור פתח, ויש שם כדי לחקוק ולהשלים לשיעור פתח, אם הוא חייב במזווה:

לרבי מאיר, דאמר שם חוקקין להשלים, (16) הרי זה מיחייב משום מכניס מרשות הרבים

צט ב.

16. לשון רש"י לעיל ז ב ד"ה רבי מאיר סבר: דבר שאין בו שיעור, ויש שם עובי ורוחב לחקוק ולהשלים לכשיעור, אמרין כמאן דחקוק דמי.

17. כן היא שיטת רש"י, כמבואר מדבריו לעיל ז ב ד"ה אמאי כזורק באויר, [וכן הבין בשיטתו

בתוספות הרא"ש שם]. אבל שיטת התוספות, שבאופן זה אפילו רבי מאיר מודה שאין אומרים "חוקקין להשלים", כמבואר טעמם שם. אלא מיירי באופן שהחור מפולש הוא מרשות הרבים לרשות היחיד, וכולו דין רשות היחיד לו משום "חורי רשות היחיד", ומיירי דוקא באופן שכבר יש בו מצד רשות היחיד רוחב ארבעה על ארבעה, ואומרים בו "חוקקין להשלים" כדי

תניא נמי הכי: מבוי שהיה גובה הקרקע ברשות הרבים הסמוכה לפתח המבוי שווה לתוכו של מבוי, בסמוך לפתחו, (20) ונעשה מדרון לרשות הרבים. והיינו, שרק בסמוך לכניסה היתה קרקעית המבוי שווה בגובהה לקרקעית המבוי, אבל בהמשך המבוי היתה קרקעיתו של המבוי גבוהה מהשטח הסמוך לרשות הרבים, ולכן, הוצרכו לשפיע את קרקעית המבוי, לעשותה כמדרון המשפיע והולך לכיוון רשות הרבים.

או שהיה מפלס קרקעיתו של המבוי לצד פתחו הסמוך לרשות הרבים שווה בגובהו לרשות הרבים, ונעשה מדרון לתוכו. כלומר, שהיתה רשות הרבים גבוהה מהקרקעית של תוכו של המבוי, באופן שלצד פתחו של מבוי היתה קרקעיתו של

שהיה שיפועו תלול באופן כזה, שכבר מתנשא התל לגובה עשרה טפחים עד שהוא מגיע לארבע אמות, זורק, ונח על גביו, (18) הרי זה חייב, וכאילו היה התל זקוף ועולה בקו ישר. אבל אם אין התל מתנשא לגובה עשרה טפחים אלא עד שמגיע ליותר מארבע אמות, אין זה רשות היחיד, אלא הרי הוא כשאר רשות הרבים, (19) ומשום דניחא תשמישו להילוך.

מבוי המוקף משלושת רוחותיו במחיצות, ופרוץ ברוח רביעית לרשות הרבים, אסרו חכמים לטלטל בו ארבע אמות, עד שיעמיד בפתחו לחי או קורה, כדי שלא יבואו להחליף ולהתיר טלטול ארבע אמות ברשות הרבים.

היחיד, אף על פי שהוא רחב יותר מארבע בקרקעיתו. ואי יותר מארבע, הוי רשות הרבים, כיון שהוא משופע, וניחא תשמישתיה לרבים. עוד למדנו מדבריו, ששיעור ארבע אמות הוא של השיפוע, ולא של תחתית השיפוע. וב"שפת אמת" נסתפק בזה. וכתב, דמלשון רש"י והמאירי משמע, שהשיעור הוא בשיפוע.

19. תמה על זה ב"שפת אמת": יש לעיין: מנא ליה לפרש דהוי רשות הרבים, דילמא גם במתוך חמש עדיין לא ניחא תשמישתיה כרשות הרבים, אלא דהוי כרמלית, ופטור!?

וגם משמע הכי מלישנא דגמרא "תל המתלקט עשרה מתוך ארבע, זורק ונח על גביו חייב", ואם נאמר, דבמתלקט מתוך חמש הוי רשות הרבים, אם כן גם בזה חייב, מטעם זורק ארבע אמות ברשות הרבים.

20. נתבאר על פי הלשון "לתוכו", דמשמע כמו

להשלימו ולעשותו מקום ארבעה על ארבעה מצד רשות הרבים, ולהחשיב את הנחתו כהנחה על גבי מקום ארבעה, ומשום שאין מתחייבים על הנחה אלא על גבי מקום ארבעה על ארבעה. ראה בענין זה באריכות בתוספות לעיל ז ב ד"ה והלכה, ובקצרה בדבריהם כאן בד"ה והלכה.

18. פירש רש"י: "על מקום גבהו", והיינו מן המקום שהוא מתנשא לגובה עשרה. ויותר מזה כתב החזון איש [קח ט]: אפילו בגובה עשרה אין השיפוע חשוב רשות היחיד, אלא למעלה בלבד הוא רשות היחיד.

ועוד מבואר ברש"י, ד"מתוך ארבע אמות" היינו למעט חמש אמות, אבל לא למעט פחות מארבע אמות.

אך בחידושי הר"ן כתב: תל המתלקט עשרה מתוך ארבע: פירוש, דכשהוא גבוה עשרה, אין בו אלא ארבע אמות מצומצמות לא פחות ולא יותר, דאי פחות, אין זה רשות

מתניתין:

זרק חפץ ברשות הרבים לתוך ארבע אמות מן המקום שהוא עומד, ונתגלגל חוץ לארבע אמות, הרי זה פטור.⁽²²⁾

ואם זרק חוץ לארבע אמות, ונתגלגל, אפילו קודם שנפל לארץ,⁽²³⁾ לתוך ארבע אמות, הרי הוא חייב.⁽²⁴⁾

גמרא:

ומקשה הגמרא על האמור בסיפא, שחייב על החפץ שהיה חוץ ארבע אמות ונתגלגל

המבוי שוה לרשות הרבים, ורק לאחר אמה או חצי אמה בתוך המבוי התחילה קרקעיתו לשפע, כמדרון המשפע והולך לצד תוכו של המבוי —

אותו מבוי, אינו צריך לא לחי ולא קורה, כי גובה המדרון נחשב כמחיצה רביעית.⁽²¹⁾

רבי חנינא בן גמליאל אומר: תל המתלקט בגובהו לפי היחס של עשרה טפחים גובה מתוך ארבע אמות אורך, וזרק חפץ מרשות הרבים, ונח על גביו של התל, הרי זה חייב, כיון שנחשב גובהו של התל כרשות היחיד.

מתוכו, ומדרון לרשות הרבים, או שוה לרשות הרבים ומדרון לתוכו, אינו צריך לא לחי ולא קורה. והשיג עליו הרשב"א: דוקא במדרון המתלקט עשרה מתוך ארבע שהוא כמחיצה, והכי איתא בתוספתא.

22. בטעם הפטור ראה מה שיתבאר בהערה בהמשך המשנה.

23. כתב רש"י: לא שנפל לארץ, דאם כן לא צריכא למימר, אלא שהרוח גלגלתו מן האויר לתוך ארבע אמות. וראה על דברי רש"י אלו בהערה בסוף הסוגיא.

24. בגמרא מקשינן: "אמאי, והא לא נח", ולמה יתחייב? ומתרצת הגמרא דהכא במאי עסקינן בשנח על גבי משהו.

ובטעם הפטור ברישא, כתב הרשב"א: מדברי התוספות ד"ה והא לא נח, נראה, שהפטור הוא משום שנח החפץ בתוך ארבע אמות, והיינו ממה שנסתפקו התוספות לפרש את קושיית הגמרא "והא לא נח", שהקושיא היא על הרישא. אבל הרמב"ם והרע"ב פירשו, משום

"שוה לרשות הרבים". אלא שהלשון מגומגם, כי למה לו להזכיר שהיה שוה ועשהו מדרון. אך לשון הרמב"ם [יז ד] הוא: מבוי שהוא שוה מתוכו, ומדרון לרשות הרבים, [פירוש: בתוכו היתה הקרקע שוה ולא משופעת, ולקראת היציאה היתה משופעת], או שוה לרשות הרבים, ומדרון לתוכו. וכך משמע מדברי רש"י שכתב גבי "שוה לרשות הרבים", שהיה אמה או חצי אמה שוה לרשות הרבים ואחר כך עשהו מדרון, ואי אתה יכול לפרש על דרך זה ברישא. אלא שגם בסיפא צריך ביאור, למה לו לומר שאמה או חצי אמה היו שוים, ועשה את המדרון לאחריהם, ולמה לא יעשה את המדרון מיד בכניסה למבוי.

21. לא נתבאר כמה הוא שיעור תלילותו של מדרון. והרשב"א כתב, דהיינו שהיה מתלקט עשרה מתוך ארבע, וכמבואר בתוספתא [שבת יא ד], והיא אותה ברייתא שהביאה הגמרא, ושם היא שנויה יותר באורך, ומפורש בה שהיה מתלקט עשרה מתוך ארבע, אלא שדרך בעלי הגמרא לקצר בלשון הברייתות בהרבה מקומות. וראה ברמב"ם [יז יד] שכתב: מבוי שהיה שוה

לתוכם: והא לא נח החפץ חוץ לארבע אמות, ולמה הוא חייב! (25)

אמר תירץ רבי יוחנן: והוא שנח החפץ חוץ לארבע אמות על גבי משהו. (26)

תניא נמי הכי כדברי רבי יוחנן, שאם לא נח החפץ כלל, אין הוא חייב. דתניא, זרק חפץ חוץ לארבע אמות, ולא נח החפץ מתנועתו

כלל, ודחפתו הרוח והכניסתו, ואף על פי שחזרה והוציאתו, הרי זה פטור.

אבל אם אחזתו הרוח משהו, כלומר, אם נח החפץ מתנועתו מעט על ידי הרוח חוץ לארבע אמות, אף על פי שחזרה הרוח והכניסתו לתוך ארבע אמות, הרי זה חייב. (27)

שלא נתכוין לזריקה של חיוב. וראה עוד ברש"ש מה שהקשה לפירוש זה.

והרשב"א כתב: הא דקתני זרק בתוך ארבע ונתגלגל חוץ לארבע, מסתברא דזורק לתומו על דעת שתנוח באיזה מקום שתצצה, שאם נתכוון לזרוק בתוך ארבע, הוה למיתני "נתכוון לזרוק שתיים וזרק ארבע". ועוד, דלא הוה לה דומיא דסיפא, דכל עצמה לא באה אלא לבאר דין מתגלגל.

ולכן, רישא דוקא בשנח משהו בתוך ארבע וחזר ונתגלגל, הא לאו הכי, אמאי פטור אהנחה מכחו חוץ לארבע, וכן פירשו בתוספות, דדוקא בשנח תוך ארבע.

ולפירוש זה, הוא הדין דהוה מצי לאקשווי ארישא "אמאי, והא לא נח" ולוקמה בשנח על גבי משהו, אלא דניחא ליה לאהדורי טפי בתר פטורא, [כלומר, הגמרא מעדיפה לבאר דין פטור, מאשר דין חיוב].

25. נתבאר על פי לשון רש"י שלפנינו: והא לא נח חוץ לארבע, ואמאי אזלינן בתרה. ומבואר, שהקושיא היא על הסיפא למה הוא מתחייב, אך לא על הרישא.

אך ראה ב"חידושי הר"ן" שכתב, "פירש רש"י ז"ל: והא לא נח במקום שנפל שם תחילה, ואמאי אזלינן בתרה". ולמד מלשון זו "נראה מתוך דבריו, דבין ארישא דפטור בין אסיפא דחייב, קא מקשי, ולומר דאיכא בעי ליה למימר". וראה מה שכתב על זה. וראה עוד

בתוספות בד"ה והא לא נח. וברשב"א שהובא בהערה 24.

26. כתב רש"י: שנח על גבי משהו, שעמד קצת, ואחר כך נתגלגל. והוא הדין אם אחזתו הרוח באויר ועכבתו מעט, ואחר כך הכניסתו, דחשיב נמי הנחה, אם בתוך שלשה [טפחים סמוך לקרקע רשות הרבים] הוא. ויש להסתפק בכונתו:

האם כוונתו במה שכתב לבסוף: "אם בתוך שלשה הוא" היינו, דגם בנח על גבי משהו צריך שיהיה בתוך שלשה [ראה מאירי שפירש כן, ואף שלא הוזכר בגמרא כלום מזה]. וכאשר כן משמע ממה שכתב רש"י "והוא הדין", ואם בזה אין צריך שיהא בתוך שלשה, ואילו באחזתו הרוח צריך שיהא תוך שלשה, לכאורה לא יתכן לומר "והוא הדין". וראה עוד בתוספות, שכתבו "כדפירש בקונטרס, דחשיבה אחיזת הרוח, כנח על גבי משהו", ומשמע שאין הבדל ביניהם.

או שמא כוונתו, דווקא כשלא נח על גבי משהו, אז צריך שיהא תוך שלשה סמוך לקרקע, אך כשנח על גבי משהו אין צריך שיהא דוקא תוך שלשה, וכאשר משמע מלשון רש"י, שלא הזכיר בתחילה שהוא סמוך לשלשה. ויתבאר מזה בהערות בהמשך הסוגיא.

27. בפשוטו מוכח מן הסוגיא, שאין חילוק בין נח על גבי משהו לבין אחזתו הרוח, [ואם זה אינו חייב אלא תוך שלשה, אף זה אינו חייב

וסופו שגגה, (29) ואין אומרים: עד שלא נזכר כבר הוה ליה מונח. (30)

יטיב מרימר וקאמר לה להא שמעתא [ישוב היה מרימר ואומר שמועה זו משמו של רבא]: **אמר ליה רבינא למרימר:**

וכי לאו היינו מתניתין [משנתנו] שהקשינו: ק-ב
 "והא לא נח", ואשר אמר רבי יוחנן לפרשה: **והוא שנח על גבי משהו** [והוא שנח משהו, הגר"א] —

הרי מבואר, שאפילו תוך שלשה טפחים צריך הנחה על גבי משהו, שהרי אם לא כן היה לו לרבי יוחנן להעמידה בתוך שלשה, ואפילו לא נח על גבי משהו. וכיון שכן למה לו לרבא להשמיענו עוד כן?! (1)

אמר ליה רבינא למרימר: מתגלגל, דבר שהרוח מגלגלו באויר — קאמרת! ? דהיינו,

אמר רבא: נחלקו רבי עקיבא וחכמים במשנה בתחילת הפרק, בזורק מרשות היחיד לרשות היחיד דרך רשות הרבים, אם הוא חייב, ודעת חכמים שאינו חייב, ומשום שאין אומרים "קלוטה כמי שהונחה דמיא". ואל תאמר שלא נחלקו חכמים על רבי עקיבא אלא כשנקלט החפץ באויר יותר מגובה שלשה טפחים מעל קרקע רשות הרבים, אבל תוך שלשה טפחים לא נחלקו. (28) אלא, אפילו תוך שלשה טפחים לקרקע רשות הרבים, **לרבנן**, הסוברים "קלוטה לאו כמי שהונחה דמיא", צריך הנחה על גבי משהו, ואינו חייב, אפילו אם זרק מרשות היחיד לרשות היחיד דרך רשות הרבים למטה משלשה טפחים —

וכן יש בדין זה נפקא מינה לזורק ארבע אמות ברשות הרבים, ומשעבר ארבע אמות הגיע לתוך שלשה טפחים, ונזכר בשגגתו עד שלא נח, שהוא פטור, כיון שאין תחלתו

תוך שלשה דברי הכל חייב. למעלה מעשרה דברי הכל פטור. משלשה ועד עשרה באנו למחלוקת רבי עקיבא וחכמים. וראה בהערות שם בשם הראשונים, המפרשים את הסוגיא שם, שלרב המנונא ורבי אלעזר אף בתוך שלשה נחלקו.

29. ראה משנה לקמן קב א.

30. נתבאר על פי רש"י. והטעם שהוצרך רש"י להזכיר את זה, מתבאר בהמשך הסוגיא.

1. א. נתבאר על פי רש"י, שכתב: לאו היינו מתניתין, דקתני "חוץ לארבע אמות ונתגלגל, חייב", ואמר רבי יוחנן "והוא שנח", הא לא נח, לא, מדלא אוקמא רבי יוחנן כגון שבא לתוך שלשה.

אלא תוך שלשה. ראה ספק בהבנת שיטת רש"י בהערה 26]. שהרי אם תימצי לומר שבנח על גבי משהו אין צריך שיהא תוך שלשה, ואילו באחזתו הרוח צריך שיהא תוך שלשה, אם כן לכאורה לא יתכן לומר "תניא נמי הכי", שהרי רבי יוחנן לא דיבר אלא בנח על גבי משהו ולמעלה משלשה, ועל אחזתו הרוח ובפחות משלשה לא דיבר רבי יוחנן כלל, ואילו הברייתא אינה עוסקת אלא בזה, ואין כאן סיעתא לרבי יוחנן.

ובהכרח שדין אחד להם, ואף בהניח על משהו צריך שיהא תוך שלשה, ומסייעת הגמרא לדברי רבי יוחנן, משום שלסברת הגמרא אין חילוק בין נח על משהו לאחזתו הרוח.

28. ראה לעיל צו א: אמר רב חלקיה בר טובי: